

Nr 49

Utlåtande i anledning av motioner angående allmänna pensionsfonden.

Bankoutskottet har till behandling i ett sammanhang upptagit ett antal till utskottet hänvisade motioner angående fondbildningen inom den allmänna försäkringen och förvaltningen av allmänna pensionsfonden. Dessa motioner är

A) de likalydande motionerna I: 606 av herr *Sveningsson* och II: 762 av herrar *Nordgren* och *Petersson*, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en undersökning av den ur olika synpunkter erforderliga fondbildningen inom ATP-systemet med hänsyn till främst inverkan från konjunkturella och demografiska förändringar i samhället;

B) motionen II: 747 av herrar *Björkman* och *Magnusson* i Borås, vari hemställes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionen anförts igångsätta utredning i syfte att — sedan AP-fonderna nått en med hänsyn till kravet på likviditet och risken för konjunkturförsämring fullt betryggande storlek och erfarenhet vunnits rörande storleken av arbetsgivarnas frivilliga avsättningar till egna pensionsfonder — begränsa de årliga pensionsavgifterna till AP-fonderna till vad som erfordras för täckande av fondernas löpande pensionsbetalningar under året»;

C) de likalydande motionerna I: 601 av herr *Mattsson m. fl.* och II: 755 av herr *Larsson* i Umeå *m. fl.*, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt parlamentarisk utredning rörande tilläggspensionssystemets samhällsekonomiska verkningar, AP-fondens inverkan på näringslivet och fondförvaltningens framtida utformning m. m. i enlighet med vad i motionerna anförts;

D) de likalydande motionerna I: 342 av herr *Werner* och II: 427 av herr *Hermansson m. fl.*, vari såvitt nu är i fråga hemställes »att riksdagen i skrivelse till regeringen begär snabb översyn av AP-fondernas placeringsreglemente»;

E) motionen II: 88 av herr *Thylén m. fl.*, vari hemställes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning om ändrade former för utlåning från AP-fonderna, varvid särskilt bör beaktas möjlig-

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1967. 8 saml. Nr 49*

heterna att utnyttja banksystemet för en vidgad marknadsmässig användning av pensionsmedlen»;

F) de likalydande motionerna I: 102 av herrar *Harry Carlsson* och *Johan Olsson* och II: 141 av herrar *Sjönell* och *Jönsson* i Ingemarsgården, vari hemställes »att riksdagen måtte

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att återlånerätt får ackumuleras under en tid av fem år och att amorteringstiden utsträcks till 20 år,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning angående möjligheterna att i ökad utsträckning kanalisera medel från AP-fonderna till näringslivet genom kreditmarknadsinstituterna»;

G) de likalydande motionerna I: 168 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 208 av herr *Nordgren m. fl.*, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

dels om förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning att arbetsgivare erhåller möjlighet att för återlån få utnyttja de ATP-avgifter som inbetalas under loppet av de fem senast förflutna åren och att återlån skall få ske upp till 75 % av inbetalda avgifter;

dels om en utredning rörande utsträckande av amorteringstidens längd för återlån till 20 år.

I de likalydande motionerna I: 342 och II: 427 förekommer ytterligare två yrkanden. Av dessa har ett redan blivit föremål för riksdagens beslut (BaU:s utl. nr 32), medan det andra kommer att behandlas av utskottet i ett senare utlåtande.

Gällande bestämmelser rörande allmänna pensionsfonden

Enligt 19 kap. 5 § lagen om allmän försäkring skall arbetsgivares avgift till försäkringen för tilläggspension samt sådan tilläggspensionsavgift som i vissa fall erlägges av försäkrad utgå efter en procentsats, avvägd så att avgifterna i förening med andra tillgängliga medel förslår icke blott till bestridande av de utgifter som åvilar försäkringen utan även till den fondering som finnes erforderlig. Enligt lag den 31 maj 1963 utgör procentsatsen för åren 1965—1969 respektive 7 1/2, 8, 8 1/2, 9 och 9 1/2. Avgifterna tillföres allmänna pensionsfonden, med vars tillgångar kostnaderna för försäkringen skall bestridas.

Beslut om den procentsats, som skall tillämpas för visst år, skall enligt förstnämnda lagrum fattas senast ett år dessförinnan. Det åligger riksförsäkringsverket att vart femte år framlägga förslag beträffande procentsatserna under nästföljande sju år, i den mån uttaget inte redan är beslutat. Förslag beträffande procentsatserna fr. o. m. år 1970 torde verket framlägga före utgången av år 1967.

I reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning (SFS 1959:293; ändringar SFS 1963:78, 1965:132 och 1967:345) stadgas, att fondförvaltningen skall handhas av tre särskilda styrelser. Första fondstyrelsen förvaltar avgifter erlagda för statens och kommunernas anställda, andra fondstyrelsen avgifter erlagda för anställda i enskilda företag med minst tjugo arbetstagare och tredje fondstyrelsen avgifter för anställda i enskilda företag med mindre än tjugo arbetstagare ävensom de egenavgifter som erlägges för inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Fondstyrelsernas ledamöter utses av Kungl. Maj:t, flertalet efter förslag av organisationer som företräder försäkrade och avgiftsbetalare.

Fondens tillgångar får enligt reglementet placeras dels i vissa slag av obligationer och andra skuldförbindelser, huvudsakligen sådana som utfärdats av vissa kreditinrättningar eller som utfärdats eller garanterats av stat eller kommun, dels i fordran hos vissa kreditinrättningar, i den mån dessa beviljar avgiftsbetalare återlån av erlagda avgifter.

Reglerna om återlån är utformade på följande sätt. De kreditinrättningar som äger bevilja återlån är riksbanken, bankaktiebolag, postbanken, postgirokontoret, sparbank, centralkassa för jordbrukskredit, Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska skeppshypotekskassan och annan kreditinrättning som Konungen godkänner. Återlån kan medges den som erlagt tilläggspensionsavgift under föregående år och får uppgå till högst hälften av det erlagda avgiftsbeloppet, under förutsättning att detta utgjort lägst 1 000 kronor. Minimisumman för återlån blir alltså 500 kronor. Kreditinrättning som lämnar återlån får i sin tur från vederbörande fondstyrelse låna motsvarande belopp mot fastställd räntesats. Rätten till återlån är icke ovillkorlig, utan kreditinrättningen, som under alla omständigheter svarar för återbetalning av lånet från fondstyrelsen, prövar efter vanliga grunder den lånesökandes kreditvärdighet och kan även fordra säkerhet som vid annan utlåning. Kreditinrättningen har att amortera sitt lån ur allmänna pensionsfonden med minst 10 procent årligen och under en tid av högst 10 år. I den mån kreditinrättningen för sin del medger låntagare mindre amortering eller längre löptid, övergår dennes återlån således till att bli ett lån av ordinarie typ.

Vissa statistiska uppgifter rörande allmänna pensionsfonden

I allmänna pensionsfondens årsredogörelse för år 1966 lämnas bl. a. följande uppgifter.

Fondens totala omslutning steg från 10 644,6 milj. kr. vid årets början till 14 899,7 milj. kr. vid dess slut.

I vilken utsträckning medel under åren 1965 och 1966 influtit resp. ställts

till förfogande för utgående pensioner framgår, med fördelning på de tre fondstyrelserna, av följande tablå:

	I		II		III		Totalt	
	Mkr	%	Mkr	%	Mkr	%	Mkr	%
1965								
inlutna medel	792,6	27	1 532,3	53	580,5	20	2 905,4	100
utgående pensioner	42,2		82,3		27,7		152,8	
1966								
inlutna medel	956,9	27	1 803,8	52	723,3	21	3 484,0	100
utgående pensioner	79,4		153,1		53,2		285,7	

De totala placeringarnas procentuella fördelning på olika låntagargrupper var vid utgången av åren 1960—1966 följande:

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966
	%	%	%	%	%	%	%
Statspapper	28,7	8,7	6,2	9,1	9,6	9,4	8,3
Bostadskrediter	36,8	50,9	45,3	41,5	41,5	40,7	45,2
Jordbruk	3,2	3,4	2,6	3,5	3,4	3,3	3,2
Kommuner	12,9	12,9	12,1	14,0	15,7	16,0	13,5
Näringslivet	18,4	22,5	30,8	27,5	25,0	24,6	22,9
Utländska obligationer	—	1,4	0,9	1,6	1,0	0,6	0,4
Återlån	—	0,2	2,0	2,7	3,8	5,4	6,5
Banktillgodohavanden	—	—	0,1	0,1	—	—	—
Summa	100	100	100	100	100	100	100

Under 1965 begärde banksystemet för återlån på basis av 1964 års avgifter 307,2 milj. kr. Motsvarande efterfrågan 1966 blev 359,7 milj. kr., varav 272,1 milj. kr. utbetalades före 1967 års ingång. Den största efterfrågan på återlån ägde rum under våren 1966, då kreditmarknadsläget var som kärvast. Återlånen uppgick vid 1966 års slut till 953,4 milj. kr., fördelade med 5,3 milj. kr. på första, 944,1 milj. kr. på andra och 4,0 milj. kr. på tredje fondstyrelsen. De sistnämnda beloppen motsvarar för andra fondstyrelsen 12,2 procent av placeringarna och för vardera av de båda övriga 0,1 procent.

Motionerna

I motionerna I: 606 och II: 762 begärs att, innan ATP-avgiftens storlek fastställs för en ny femårsperiod, det statistiska underlag för avgiftsberäkningen som väntas föreligga skall kompletteras genom en utredning av hur stor en s. k. buffertfond på längre sikt bör vara. Därmed avses en fond som erbjuder full säkerhet för att förpliktelserna gentemot försäkrings-tagarna skall kunna fullgöras. Motionärerna ifrågasätter om inte allmänna pensionsfonden redan under år 1969 kommer att nå en nivå som är till-

räcklig härför även på lång sikt. Den begärda undersökningen bör omfatta demografiska och konjunkturella faktorer, varpå exempel ges.

En central fondering av den storlek som kommer till stånd genom det nu tillämpade systemet medför, hävdas det i motionen II: 747, en oerhörd maktkoncentration. En på politiska ställningstaganden grundad central dirigerig av näringslivet kan befaras. Mot bakgrund härav önskar motionärerna att förutsättningarna för en partiell decentralisering av pensionssparandet skall utredas. De erinrar om att tidigare lagstiftning gav företagen möjlighet att avsätta en del av årets vinst till särskilda pensionsfonder och att ett pensionssparande utanför allmänna pensionsfondens ram alltjämt förekommer genom den s. k. PRI-försäkringen. Denna är så uppbyggd att det väsentliga av nysparandet får stanna kvar hos företagen. Genom en kollektiv säkerhet ansvarar de samgående företagen gemensamt för fullgörandet av pensionsförpliktelserna. Ett liknande system bör enligt motionärerna eftersträvas för förvaltningen av den del av avgifterna till allmänna pensionsfonden som överstiger vad som erfordras för att täcka fondens utgifter under året. Den föreslagna ordningen skulle leda till bl. a. ökat företagssparande, större produktions- och standardökning, säkrare pensionsutfästelser och möjlighet till en för företagen och samhället lönande resultatutjämnig.

Risken för en maktkoncentration hos dem som förvaltar allmänna pensionsfonden påtalas också i motionerna I: 601 och II: 755. Allmänna pensionsfonden har, framhåller motionärerna, en sådan ställning på kapitalmarknaden att frågan om fondförvaltningens framtida utformning måste få stor betydelse för näringslivets utveckling. Det krav på utredning av tilläggs-pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar m. m., som 1963 års riksdag ställde, kan inte anses tillgodosett av den i början av år 1967 avslutade utredningen om finansiella långtidsperspektiv inom samhälls-ekonomi. För en vidare diskussion om fondbildningen och fondförvaltningen med sikte på en reform av nuvarande system erfordras en parlamentarisk utredning, som innefattar medverkan från skilda meningsriktningar.

I motionerna I: 342 och II: 427 betecknas allmänna pensionsfondens nuvarande placeringsregler som orimligt snäva. Löntagarnas pengar i fonden bör kunna användas på ett sätt som möjliggör att nya arbetstillfällen skapas under samhällets och löntagarnas kontroll. Nya industrier, byggda på modernaste teknik, bör utvecklas. Motionärerna tillmäter den i 1967 års finansplan aviserade näringspolitiska fonden — sedermera förverkligad såsom Sveriges investeringsbank AB — viss betydelse i detta sammanhang men anser mera stå att vinna genom ett rationellt utnyttjande av allmänna pensionsfonden. En av LO:s kongress 1966 beslutad hemställan till regeringen om översyn av fondens placeringsreglemente återopas.

Företagsnedläggelser och sysselsättningsproblem har enligt motionen II: 88 ofta sin grund i likviditetssvårigheter till följd av bristande tillgång

på krediter. Motionärerna anser att företagens kreditbehov bör tillgodoses inom de redan befintliga kreditinstitutens ram. För att möjliggöra detta bör prövas om inte dessa kreditinstitut borde beredas tillfälle att uppta förlagslån i allmänna pensionsfonden. Den nuvarande rätten till återlån betecknas som en chimär. Återlånesystemet sporrar inte till en rationalisering av företagen, säger motionärerna, och avsaknaden av ackumuleringsrätt medför att företagens långsiktiga planering inte befrämjas.

Liknande synpunkter framförs i motionerna I: 102 och II: 141. Även i dessa motioner återfinnes vidare kravet på en decentralisering av allmänna pensionsfonden i syfte att undvika maktkoncentration. De berörda frågorna anses böra behandlas vid en sådan utredning om tilläggs pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar etc. som 1963 års riksdag begärde. Särskilt framhåller motionärerna att återlånesystemet är utformat på sådant sätt att större och medelstora företag gynnas på de mindres bekostnad. Samma uppfattning kommer till uttryck i motionerna I: 168 och II: 208, vari också hävdas att de mindre företagen, i synnerhet inom detaljhandeln, redan tidigare befinner sig i ett ogynnsamt läge på kreditmarknaden. I båda de senast nämnda motionsparen påyrkas att möjligheten till återlån skall få ackumuleras under fem år. I motionerna I: 102 och II: 141 begärs vidare en utsträckning av amorteringstiden för återlånen från 10 till 20 år. I detta hänseende hemställs i motionerna I: 168 och II: 208 om en utredning. Vidare krävs här att återlånemöjligheterna skall vidgas till 75 procent av avgiftsbeloppet.

Tidigare behandling av de i motionerna väckta frågorna

A. Avgiftsuttaget till försäkringen för tilläggs pension

Procentsatsen för uttag av avgift under åren 1965—1969 till försäkringen för tilläggs pension fastställdes genom lag den 31 maj 1963. I den proposition varigenom förslag till denna lag förelades riksdagen (1963 nr 123) redovisades det inom riksförsäkringsverket utförda utredningsarbete som låg till grund för lagförslaget. Verket hade utarbetat fem alternativa förslag till avgiftsuttag. I anslutning till dessa hade verket gjort ett stort antal beräkningar med utgångspunkt i olika antaganden rörande den framtida utvecklingen av levnadskostnader, realinkomster, fondränta m. m. Beträffande befolkningsutvecklingen hade följts en av statistiska centralbyrån uppgjord prognos, vilken riksförsäkringsverket kompletterat med vissa egna kalkyler. Riksförsäkringsverkets argumentering i anslutning till beräkningarna utmynnade i att verket förordade ett avgiftsuttag enligt något av tre olika alternativ. Kungl. Maj:ts ställningstagande föregicks av remiss till försäkringsinspektionen, arbetsmarknadens huvudorganisationer m. fl., vilkas yttranden redovisades i propositionen.

B. Decentralisering av allmänna pensionsfonden

I den promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering (SOU 1958:4), som framlades av 1957 års pensionskommitté, diskuterades frågan om en uppdelning av fondmedlen på flera fonder. Kommittén anförde, att de flesta problem som en stor, centralt förvaltd fond ger upphov till skulle kunna elimineras, om en sådan uppdelning drevs tillräckligt långt. En uppdelning efter näringsgrenar och branscher — den ur praktisk synpunkt naturliga metoden — skulle emellertid alltför lätt urarta till ett kvoteringsystem genom att delfonderna i första hand tillgodosåg den egna branschens kreditbehov. Övervägande skäl talade enligt kommitténs mening för en viss, begränsad uppdelning av pensionsfonden.

Kommittén förordade därför, att fondmedlen fördelades på tre delfonder. Till den första skulle föras de av staten och kommunerna erlagda arbetsgivaravgifterna, till den andra övriga arbetsgivaravgifter och till den tredje egenavgifterna från icke-löntagare. Varje fond skulle förvaltas av en styrelse med av Konungen förordnade ledamöter, av vilka flertalet skulle utses efter förslag av dels organisationer representerande berörda arbetsgivare, dels löntagarorganisationer och organisationer företrädande övriga försäkringsstagare.

I propositionen nr 100 år 1959, vari bl. a. framlades förslag till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning, uttalade föredragande departementschefen, att förvaltningen av pensionsfonden enligt hans åsikt inte borde innebära en maktkoncentration — vare sig för statliga eller andra intressen.

I enlighet härmed föreslogs, att förvaltningen skulle delas upp på tre särskilda fondstyrelser. I dessa fondstyrelser skulle företrädare finnas för närmast berörda parter utan att någon ensam hade majoritet. En sådan maktfördelning torde, sade departementschefen, vara i princip väl jämförlig med den som kunde tänkas råda, om en på privat väg fullt utbyggd pensionering ägde rum i ett mindre antal stora företag.

Av pensionsfonden beräknades omkring $\frac{2}{10}$ komma att förvaltas av första fondstyrelsen, omkring $\frac{5}{10}$ av andra fondstyrelsen och omkring $\frac{3}{10}$ av tredje fondstyrelsen. En sådan uppdelning hade enligt departementschefens mening den fördelen, att man undvek att låta en av förvaltningsenheterna disponera över huvudparten av fonden. Medan den första fondstyrelsen skulle förvalta de arbetsgivaravgifter som erlades av arbetsgivare vilka företrädde det allmänna, skulle andra fondstyrelsen förvalta arbetsgivaravgifter från enskilda stora och medelstora företag och tredje fondstyrelsen dels arbetsgivaravgifter från enskilda mindre företag, dels egenavgifter från företagare m. fl. Under den tredje fondstyrelsen sammanfördes sålunda de medel som i praktiken hänförde sig till småföretagarna.

Förslaget till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning godtogs av riksdagen i väsentligen oförändrat skick.

Motioner av samma innebörd som den nu föreliggande motionen II: 747 har tidigare väckts vid 1965 och 1966 års riksdagar och då avslagits. I sitt yttrande år 1966 (nr 15) över ifrågavarande motioner anförde bankoutskottet — i nära anslutning till vad andra lagutskottet uttalat i motsvarande sammanhang 1965 (utl. nr 64) — att en sådan decentralisering av medelsförvaltningen som föreslagits i motionerna skulle förutsätta en fullständig omprövning av de principer som dittills legat till grund för handhavandet av fondkapitalet. Enligt utskottets mening borde dessa principer i det väsentliga vidmakthållas för framtiden.

C. Tilläggs pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar m. m.

I anledning av ovannämnda proposition till 1963 års riksdag med förslag till lag angående procentsatsen för uttag av avgift under åren 1965—1969 till försäkringen för tilläggs pension väcktes motioner, vari yrkades att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att en klarläggande samhällsekonomisk analys av pensionssparandet utfördes, varvid särskilt AP-fondernas verkan på det totala sparandets omfattning och ändrade struktur uppmärksammades, samt att i samband härmed en översyn företogs av de till pensionssystemet knutna reglerna för fondkapitalets placering och administration med utgångspunkt från ett ovillkorligt beaktande av ATP-systemets säkerhet.

Andra lagutskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande i ärendet (nr 57) bl. a. följande:

Enligt vad som framgår av de i propositionen redovisade beräkningarna kommer pensionsfonderna att redan under den femårsperiod, för vilken avgiftsuttaget nu fastställs, uppgå till betydande belopp. Det skulle därför enligt utskottets mening vara värdefullt om de samhällsekonomiska verkningarna i olika avseenden av pensionssystemet blev föremål för utredning. En sådan utredning, som torde ha förutsatts vid pensionssystemets införande, bör också behandla frågor om fondbildningens inverkan på näringslivet, fondbildningens omfattning och fondförvaltningens framtida utformning. Vad utskottet anfört i fråga om en sådan utredning synes böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Kungl. Maj:t förordnade, att den sålunda begärda utredningen skulle utföras inom ramen för den av finansdepartementet bedrivna planeringen av den svenska ekonomins utveckling på längre sikt. Sedermera tillkallades i början av år 1964 överdirektören i konjunkturinstitutet Börje Kragh att såsom särskild utredningsman verkställa en utredning om finansiella långtidsperspektiv inom samhällsekonomin. Bland de frågor som skulle innefattas i denna utredning nämndes i direktiven särskilt de som andra lagutskottet enligt ovanstående citat angivit. Utifrån en kartläggning av aktu-

ella förhållanden skulle utredningen söka klarlägga tendenserna på längre sikt beträffande sparandefördelning, kreditförmedling och finansieringsbehov samt analysera innebörden härav för den ekonomiska politikens målsättningar och utformning. Utbudsutvecklingen på kreditmarknaden borde vad gällde vissa områden, speciellt allmänna pensionsfonden, kunna diskuteras i konkreta, kvalitativa termer på relativt lång sikt. Tendensbedömningarna på utbuds- och efterfrågesidorna skulle sammanställas i en totalkalkyl med alternativa uppsättningar av konsistenta antaganden. Till dessa bedömningar skulle anknytas en diskussion av riktlinjerna för en ekonomisk politik på detta område, syftande till att skapa de kreditmarknadsmässiga förutsättningarna för en önskvärd »real» utveckling. Det framhölls att härvid kunde bli fråga om behovet och möjligheterna att påverka placeringsfördelning och kreditkanalisering bl. a. genom slussning via allmänna pensionsfonden.

Resultatet av det sålunda definierade utredningsarbetet har av utredningsmannen presenterats i betänkandet »Finansiella långtidsperspektiv» (SOU 1967: 6). I bilaga 3 till detta betänkande har fil. dr Leon Rappaport redovisat vissa beräkningar av de avgifter och uttagsprocenter för AP-systemet under perioden 1970—2010 som är förenliga med olika förutsättningar om realinkomstutveckling, fondbildning m. m. Vissa slutsatser och resonemang i betänkandet, vilka särskilt avser allmänna pensionsfonden, må här antydningssvis återges.

Till ledning för en bedömning av allmänna pensionsfondens roll och betydelse i framtiden har den finansiella utvecklingen under tioårsperioden 1955—1964 studerats. Nämnas må, att ATP:s införande mitt under perioden icke, såsom a priori kunde anses sannolikt, åtföljts av någon minskning av hushållens totala sparkvot. Utvecklingen på kreditmarknaden karakteriseras av allmänna pensionsfondens undan för undan alltmer betydande roll för den totala utlåningen och dennas fördelning på olika kategorier av låntagare. År 1964 hade fondens andel vuxit till omkring 25 procent av den totala utlåningen.

Genom s. k. kreditmarknadsmatriser belyses i betänkandet hur olika slag av upplåning och utlåning under skilda perioder transmitterats resp. kan komma att transmittteras via olika delar av kreditsystemet. En jämförelse mellan perioderna 1955—1959 och 1960—1964 uppvisar betydande förskjutningar i fråga om den totala utlåningens fördelning på olika låntagarkategorier. De absolut sett största förändringarna gäller staten, vars upplåning radikalt minskats, och företagen, vilkas andel ökat avsevärt. Allmänna pensionsfondens placeringar har emellertid verkat konserverande snarare än omorienterande på det totala utlåningsmönstret, i det att de fördelats i stort sett i överensstämmelse med utlåningens totalfördelning 1955—1959. Av tillskotten till allmänna pensionsfonden 1960—1964 har företagssektorn svarat för drygt 70 procent, samtidigt som den »fått tillbaka» drygt 30 procent av

hela fondbildningen i form av upplåning från fonden. Skillnaden har emellertid mer än väl kompensrats genom att främst affärsbankernas utlåning omriktats, varför företagssektorns andel av totalutlåningen kunnat öka.

Vid en analys av hushållssparandet 1970 konstateras att ett efterfrågeöverskott kan väntas komma till stånd på konsumtionsvaruområdet. Denna balansbrist kan uttryckas i form av ett skattegap, d. v. s. som den ökning av den genomsnittliga direkta skattekvoten som behövs för att reducera hushållens konsumtionsefterfrågan så att den kommer i nivå med konsumtionsutrymmet. I detta sammanhang diskuteras möjligheten att använda höjda ATP-avgifter som ett alternativ eller komplement till ökade skatter; det framhålls att ATP-avgifterna i princip kan jämföras med en indirekt beskattning. Ju snabbare allmänna pensionsfonden byggs upp, desto större svängrum skulle det, uttalar utredningsmannen, kunna bli för den offentliga skattepolitiken, i det att uppsättningen av penning- och finanspolitiska instrument för att åstadkomma samhällsekonomisk balans skulle utökas med ytterligare ett. Från denna synpunkt kan dock ingenting bestämt sägas om den önskvärda nivån för fonden vid olika framtida tidpunkter. Om balansaspekten får bestämma uppbyggnadstakten skulle fondstorleken snarast bli ett symptom på graden av balansbrist i samhällsekonomin och de metoder man valt att komma till rätta härmed.

I anslutning till detta resonemang diskuteras dock vissa gränser för uppbyggnadstakten. En undre gräns sätts av kravet att fonden skall tjäna som buffert mot sådana ojämnheter i avgiftsuttagen som sammanhänger med variationer i utbetalningarna. Under hänvisning till ovannämnda bilaga 3 till betänkandet konstateras att redan uppnådda uttagsprocent skulle vid gällande pensionsprinciper förslå för att garantera uppbyggandet av en även på längre sikt betydande buffertfond. En övre gräns för fonduppbyggnaden kan tekniska, administrativa och politiska faktorer tänkas sätta. Att komma så nära denna övre gräns som möjligt skulle kunna vara rationellt, eftersom härigenom skulle skapas ökat svängrum för de övriga ekonomisk-politiska instrumenten för att komma till rätta med balansstörningar. Som ett alternativ till en sänkning av företagsbeskattningen skulle i vissa situationer en sänkning av uttagsprocenten kunna bli aktuell.

Vad gäller allmänna pensionsfondens funktion på kreditmarknaden behandlas särskilt dess betydelse för företagsfinansieringen. Härvid framhålls att den tekniska utvecklingen synes komma att kräva allt större investeringensheter och att investeringarna även blir mer riskfyllda i den mån andelen därav för forskning och utvecklingsarbete kommer att öka. Allmänna pensionsfonden skulle kunna möjliggöra stora placeringar med den samtidiga riskspridning som det ej finns utrymme för på den privata kreditmarknaden.

Olika alternativ anges för det sätt på vilket fonden skulle kunna fylla de

resurs- och riskfördelande uppgifterna. Under förutsättning att bestämmelser och organisation ändras kan fonden göra direkta placeringar i lån och aktier. Ett annat alternativ är att placeringarna i långt större utsträckning än hittills slussas t. ex. via affärsbankerna. Härigenom skulle speciellt de mindre och medelstora företagens lånebehov kunna tillgodoses. En vidgad långfristig utlåning från affärsbankerna skulle kunna finansieras genom en motsvarande försäljning av affärsbankernas egna förlagsbevis till fonden, något som dock förutsätter att nuvarande restriktivitet beträffande förlagslåneemissionerna lättas. Vid bedömningen av alla de olika alternativen kommer man, säger utredningsmannen, snabbt in på frågor av politisk och administrativ natur, som det i denna utredning inte bedömts vara möjligt eller lämpligt att ta ställning till.

Yrkanden på en parlamentarisk utredning rörande tilläggspensionssystemets samhällsekonomiska verkningar har — under hänvisning till den begäran om utredning som 1963 års riksdag riktade till Kungl. Maj:t — framställts i motioner vid 1964, 1965 och 1966 års riksdagar (2 LU 1964: 31, 1965: 64; BaU 1966: 15). Motionerna har avslagits under hänvisning till det utredningsarbete i annan form som redan bedrevs. Bankoutskottet uttalade 1966, att det inte kunde anses motiverat att tillsätta en parlamentarisk utredning innan pågående undersökningar avslutats, vilka kunde väntas ge en grund av fakta och teoretiska överväganden som vore nödvändig för en vidare diskussion av fondbildningen och fondförvaltningen.

Vid LO:s sjuttonde ordinarie kongress i september 1966 beslöts att ge LO:s landssekreteriat i uppdrag att hos regeringen verka för att en översyn av allmänna pensionsfondens placeringsreglemente snarast komme till stånd. Bland de synpunkter som enligt beslutet borde beaktas vid en sådan översyn var följande. Fonden borde beträffande placeringsreglerna bli likställd med försäkringsbolagen. Frågan om rätt för fonden att i begränsad utsträckning förvärva aktier och fastigheter borde utredas. Former för ett engagemang från fondens sida, t. ex. genom särskilda för ändamålet bildade förvaltningsbolag, i nyföretagande av betydande storlek borde övervägas.

Den ovan refererade utredningen om de finansiella långtidsperspektiven utgjorde en av grundvalarna för det våren 1967 framlagda och av riksdagen godkända förslaget om inrättande av Sveriges investeringsbank AB (prop. 56, BaU 33, rskr. 289). I följdmotioner till huvudpropositionen i ämnet yrkades bl. a., att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om skyndsamt parlamentarisk utredning angående en liberalisering av gällande bestämmelser bl. a. i syfte att öka kreditinstitutens långfristiga kreditgivningskapacitet, exempelvis genom större möjligheter att ianspråkta AP-medel. Utskottet anförde, att det även utan en sådan utredning vore

uppenbart att den av motionärerna utpekade vägen inte var särdeles framkomlig. Såsom betonades i propositionen skulle nämligen en avsevärd upplåning i allmänna pensionsfonden från bankernas sida, vilken av dem lades till grund för en långfristig kreditgivning, förutsätta att fonden antingen gjorde avkall på sina säkerhetskrav eller fick dem tillgodosedda genom ett omfattande statligt garantisystem. Det förra alternativet fann utskottet utslutet. Det senare skulle, sade utskottet, innebära ett avsevärt statligt engagemang som motionärerna från sina utgångspunkter inte torde förorda och som enligt utskottets uppfattning med större fördel kunde ges formen av en direkt statlig kreditgivning. Motionsyrkandet föranledde ingen riksdagens åtgärd.

D. Reglerna för återlån ur allmänna pensionsfonden

I propositionen nr 100 år 1959, vari, såsom ovan nämnts, bl. a. framlades förslag till reglemente angående allmänna pensionsfondens förvaltning, uttalade föredragande departementschefen, att en betydande del av fondmedlen i form av återlån borde gå tillbaka till dem som erlagt pensionsavgifterna. Från det förslag till regler för återlån som framlagts av 1957 års pensionskommitté hade departementschefen i olika hänseenden gjort avvikelser i syfte att vidga återlånemöjligheterna. Förslaget till reglemente blev vad beträffar återlånereglerna godkänt av riksdagen i oförändrat skick. De sålunda antagna reglerna gäller alltså.

Vid alla efterföljande riksdagar har väckts motioner vari hemställts om ändringar i återlånereglerna i syfte att öka möjligheterna att använda pensionsmedlen för företagets kapitalförsörjning. Motionsyrkandena har genomgående avslagits av riksdagen. Andra lagutskottet har i sina utlåtanden i ämnet (1960 nr 6, 1961 nr 56, 1962 nr 13, 1963 nr 2, 1964 nr 18 och 1965 nr 64) flera gånger uttalat, att de gällande återlånereglerna inte i alla avseenden är helt ändamålsenliga. Häri instämde bankoutskottet år 1966 (utl. nr 15). Andra lagutskottets avstyrkande av ändringsförslagen motiverades 1960—1964 med att erfarenheter i någon större utsträckning av reglernas verkningar ännu inte vunnits. År 1965 hänvisade andra lagutskottet och år 1966 bankoutskottet till den pågående utredningen om finansiella långtidsperspektiv inom samhällsekonomin. Innan denna utredning slutförts borde en så viktig fråga som den om ändring av återlånereglerna inte upptagas till övervägande.

Över de år 1965 väckta motionerna i ämnet inhämtade andra lagutskottet yttranden från arbetsmarknadens huvudorganisationer och ett antal topporganisationer inom näringslivet. Löntagarorganisationerna ställde sig kritiska till förslagen, medan övriga remissinstanser i huvudsak var positiva. Svenska bankföreningen avstyrkte dock en förlängning av amorteringstiden till 20 år.

Utskottet

De bestämmelser som reglerar avgiftsuttaget till allmänna pensionsfonden och fondmedlens förvaltning fastställdes 1959, och fonden började byggas upp 1960. Under de år som därefter gått har fonden kommit att spela en alltmera central roll på kredit- och kapitalmarknaden. Dess omslutning steg under 1966 med mer än 4 miljarder kr. och nådde därigenom en totalsumma på närmare 15 miljarder kr.

Ett flertal olika frågor rörande allmänna pensionsfonden har under 1960-talet aktualiserats i riksdagen. Några riksdagsbeslut bör särskilt nämnas. I anslutning till att procentsatsen för avgiftsuttaget till fonden under åren 1965—1969 fastställdes år 1963, anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om en utredning av tilläggspensionssystemets samhällsekonomiska verkningar m. m. Fondbildningens omfattning och inverkan på näringslivet samt fondförvaltningens framtida utformning var frågor som därvid också ansågs böra behandlas. Sedan i början av 1967 en utredning om finansiella långtidsperspektiv framlagts, vilken delvis innebar ett tillmötesgående av riksdagens nyss refererade begäran, fick riksdagen under årets vårsession ta ställning till ett förslag om inrättande av en statlig investeringsbank, vilken förutsattes ha allmänna pensionsfonden som sin viktigaste upplåningskälla. Under behandlingen av detta ärende förekom åtskillig diskussion av fondens roll, särskilt i förhållande till näringslivet.

De motioner angående allmänna pensionsfonden som utskottet behandlar i detta utlåtande spänner över ett brett register. Utredningskrav ställs som gäller dels takten i fonduppbbyggnaden och möjligheten att förlägga en avsevärd del av pensionssparandet utanför fonden, dels fondens samhällsekonomiska effekt i stort, dels också fondförvaltningen med tonvikt på utlåningen till näringslivet. På sistnämnda område begärs såvitt gäller återlånerätten vissa omedelbara reformer. Flera av förslagen har framlagts även tidigare år. När riksdagen nu skall ta ställning till dem har emellertid i viss mån ett nytt läge inträtt. Det nyss omnämnda betänkandet om finansiella långtidsperspektiv har nämligen givit underlag för en fördjupad diskussion av fondens samhällsekonomiska roll och fondkapitalets förvaltning.

Avgiftsuttaget till allmänna pensionsfonden har senast fastställts för en femårsperiod t. o. m. år 1969. Såsom framhålles i motionerna I: 606 och II: 762 kan riksdagen under år 1968 väntas få ta ställning till avgiftsuttaget under en ny femårsperiod. Avgörande bör då enligt motionärernas uppfattning bli hur stor fonden måste vara för att kunna fungera som en buffertfond, vilken skänker full säkerhet för att pensionssystemet kan fullgöra sina förpliktelser mot försäkringstagarna. Uppgiften att beräkna grunderna

för avgiftsuttaget åvilar riksförsäkringsverket. Motionärerna anser det dock nödvändigt med en ytterligare utredning av hur demografiska och konjunkturella förhållanden inverkar på avgiftsuttaget.

Oavsett om allmänna pensionsfonden såsom motionärerna synes önska skall begränsas till en buffertfond eller i enlighet med en allmännare uppfattning skall byggas upp till större omfång erfordras uppenbarligen ingående beräkningar av de variabler som bör vara bestämmande för avgiftsuttaget. Sådana beräkningar verkställs för närvarande inom riksförsäkringsverket och deras resultat kan, enligt vad utskottet under hand inhämtat, väntas bli offentliggjort före innevarande års utgång. Liksom tidigare baseras beräkningarna på alternativa antaganden, vilket gör att vid det fortsatta beslutsförfarandet lämnas rum för ställningstaganden utifrån skilda värderingar. Enligt utskottets uppfattning saknas anledning att såsom motionärerna gör a priori anse att det material som riksförsäkringsverket framlägger kommer att vara otillräckligt som underlag för beslut om det fortsatta avgiftsuttaget till allmänna pensionsfonden.

I motionen II: 747 framläggs förslag om en genomgripande förändring av formerna för den fondbildning som ingår i tilläggs pensionssystemet. Den del av pensionsutgifterna som överstiger vad som erfordras för att täcka löpande utgifter för pensionsbetalning bör enligt motionärerna få avsättas inom företagen. Garanti för de avsatta medlen skall erhållas genom kollektivt ansvarstagande i regi av företagens intresseorganisationer.

Såsom utskottet framhöll när samma förslag prövades vid förra årets riksdag skulle en sådan decentralisering av medelsförvaltningen som här avses förutsätta en fullständig omprövning av de principer som hittills legat till grund för handhavandet av fondkapitalet. Dessa principer, innefattande en fördelning av beslutsrätten därvidlag på tre olika styrelser, var uttryck för en avvägning mellan olika synpunkter. Å ena sidan fick förvaltningen av pensionsfonden inte innebära en maktkoncentration, vare sig för statliga eller andra intressen — en uppfattning som motionärerna nu synes vilja understryka. Å andra sidan fick en uppdelning av fondmedlen inte urarta till ett kvoteringsystem enligt vilket de från en bransch inflytande avgiftsmedlen i första hand användes för att tillgodose branschens egna kreditbehov. Hittillsvarande erfarenheter av fondförvaltningen ger enligt utskottets mening inte anledning att rubba den nu gällande ordningen. Utskottet är därför inte berett att förorda en sådan utredning som föreslås i motionen II: 747.

Den utredning av tilläggs pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar m. m. som riksdagen såsom nämnts anhöll om år 1963 har enligt Kungl. Maj:ts beslut utförts inom ramen för den av finansdepartementet

bedrivna planeringen av den svenska ekonomins utveckling på längre sikt. De ifrågasvarande problemen har därvid huvudsakligen uppmärksammats vid den särskilda utredning av finansiella långtidsperspektiv inom samhällsekonomin som verkstälts av överdirektören i konjunkturinstitutet Börje Kragh (SOU 1967: 6). Tidigare i detta utlåtande har lämnats en kort sammanfattning av de slutsatser och resonemang rörande allmänna pensionsfonden som utredningsmannen redovisat i sitt betänkande. Genom denna utredning har erhållits ett betydande tillskott av empiriskt material och teoretiska överväganden rörande allmänna pensionsfondens funktion. Det kan emellertid också konstateras, att den av riksdagen år 1963 angivna utredningsuppgiften endast delvis blivit genomförd. Såsom utredningsmannen påpekat, har han avstått från att ta upp frågor av politisk och administrativ natur som han inte bedömt det vara möjligt eller lämpligt att ta ställning till. Betänkandet får alltså till stor del karaktären av underlag för ett fortsatt, mera målinriktat utredningsarbete.

Redan i motioner vid 1964, 1965 och 1966 års riksdagar har påyrkats att en parlamentariskt sammansatt utredning skulle tillsättas för en vidare diskussion av fondbildningen och fondförvaltningen med sikte på en reform av nuvarande system. Dessa yrkanden har avslagits under hänvisning till den redan pågående utredningsverksamhet som Kungl. Maj:t förordnat om. I motionerna I: 601 och II: 755 återkommer nu ett yrkande av samma innebörd.

Utskottet har från finansdepartementet under hand inhämtat, att planer nu föreligger att tillsätta en utredning rörande frågor om allmänna pensionsfondens förvaltning m. m. Något preciserat besked om det tilltänkta utredningsuppdragets avgränsning och om formerna för arbetets bedrivande har ännu icke kunnat lämnas. Utskottet noterar dock med tillfredsställelse de sålunda tillkännagivna planerna och finner det naturligt att med utgångspunkt i föreliggande motioner ange de önskemål som riksdagen har anledning att framföra beträffande utredningsarbetet.

Vad gäller utredningens allmänna syfte torde det vara till fyllest att nu åter hänvisa till riksdagens ovan åberopade uttalande år 1963. I anslutning till motionerna I: 601 och II: 755 bör också betonas att det är angeläget att utredningen får en parlamentarisk sammansättning, som möjliggör insyn för och medverkan av skilda meningsriktningar. Ytterligare bör understrykas att utredningen måste arbeta skyndsamt.

I vissa andra av de föreliggande motionerna har framställts utredningsyrkanden som bör beaktas i detta sammanhang. Så begärs i motionerna I: 102 och II: 141 att riksdagen skall anhålla att Kungl. Maj:t låter utreda möjligheterna att i ökad utsträckning kanalisera medel från allmänna pensionsfonden till näringslivet genom kreditmarknadsinstitutet. Av liknande innebörd är hemställan i motionen II: 88, som avser en utredning om

ändrade former för utlåning från allmänna pensionsfonden. Särskilt bör därvid, säger motionärerna, beaktas möjligheterna att utnyttja banksystemet för en vidgad marknadsmässig användning av pensionsmedlen.

Utskottet finner det vara ett centralt önskemål att allmänna pensionsfondens resurser i framtiden skall kunna ställas till näringslivets förfogande även i andra former än för närvarande. Såsom framhållits i betänkandet om finansiella långtidsperspektiv skulle en vidgad medverkan från affärsbankernas sida kunna vara ett sätt för fonden att lösa vissa resurs- och riskfördelningsproblem. En utökad långfristig utlåning från affärsbankerna skulle, såsom också motionärerna anfört, kunna finansieras genom en försäljning av förlagsbevis från bankerna till fonden. Andra tänkbara utvägar vore att fonden övertog delar av bankernas obligationsinnehav och att specialinstitut för kreditgivning till företag bildades under bankernas medverkan och med medel från fonden såsom bas. Särskild betydelse bör lösningar av här angivna slag kunna få för de mindre och medelstora företagen. Att pröva de här antydda uppslagen är enligt utskottets mening en naturlig uppgift för den förestående utredningen.

Det önskemål om en översyn av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning som framförs i motionerna I: 342 och II: 427 tar sikte på en ökad insats från fondens sida inom näringslivet genom direkt engagemang i olika företag. Även detta spörsmål torde komma att få prövas vid den stundande nya utredningen. Motionärernas yrkande bör enligt utskottets mening icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

I återstoden av nu föreliggande motionsyrkanden framförs önskemål om ändringar i gällande regler för återlån ur allmänna pensionsfonden. Såväl i motionerna I: 102 och II: 141 som i motionerna I: 168 och II: 208 påyrkas att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om förslag till sådan ändring i reglementet angående fondens förvaltning att återlånerätt får ackumuleras under fem år i stället för att som nu avse blott avgiftsmedel som inbetalats under föregående år. I de båda senare motionerna föreslås också att återlånerätten skall gälla 75 procent av inbetalda avgifter i stället för som nu 50 procent. I fråga om en utsträckning av amorteringstiden för återlån från 10 till 20 år framförs uppfattningar som icke är helt samstämmiga. Medan i motionerna I: 102 och II: 141 hemställas att riksdagen direkt skall begära förslag om en reglementsändring av den angivna innebörden, begränsas yrkandet i motionerna I: 168 och II: 208 till att avse en utredning rörande en sådan utsträckning av amorteringstiden.

Förslag i samma riktning som de nu nämnda har framförts i motioner varje år sedan 1960, utan att dock föranleda någon riksdagens åtgärd. Det senast anförda skälet härför har varit att utredningen om finansiella långtidsperspektiv borde slutföras, innan en så viktig fråga som den om ändring

i återlånereglerna togs upp till övervägande. Samtidigt har emellertid framhållits, senast av bankoutskottet 1966, att dessa regler inte kan anses helt ändamålsenliga.

Det sist återgivna uttalandet vill utskottet här kraftigt understryka. De ändringar i återlånereglerna som nu föreslagits ter sig i hög grad angelägna. Den tidigare år i sammanhanget åberopade utredningen om finansiella långtidsperspektiv föreligger nu, och det torde inte kunna göras gällande att den givit till resultat att återlånereglerna icke kan göras något mer generösa. I första hand synes det önskvärt att den nuvarande snäva tidsgränsen för återlånerätt vidgas, så att återlånerätten inte förfaller kalenderårsvis utan får ackumuleras under en tid av fem år. En sådan ändring skulle vara av särskilt värde för många mindre företag, som nu i praktiken är utestängda från möjligheten till återlån. Även en utvidgning av den andel av inbetalda avgifter som berättigar till återlån framstår som angelägen. Härutöver synes en förlängning av amorteringstiden från 10 till 20 år vara motiverad. Att såsom föreslagits i motionerna I: 168 och II: 208 låta sistnämnda fråga bli föremål för särskild utredning förefaller icke erforderligt. De reglementsändringar som här förordats bör kunna komma till stånd oberoende av den aviserade utredningen om mera vittsyftande frågor rörande allmänna pensionsfondens förvaltning.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,

A. att motionerna I: 606 och II: 762, om undersökning av den erforderliga fondbildningen inom ATP-systemet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B. att motionen II: 747, om utredning rörande begränsning av avgifterna till allmänna pensionsfonden, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att riksdagen med bifall till följande motioner, nämligen

1) I: 601 och II: 755,

2) I: 102 och II: 141, såvitt de gäller viss utredning,

3) II: 88,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande allmänna pensionsfonden i enlighet med vad utskottet ovan anförts;

D. att motionerna I: 342 och II: 427, såvitt de gäller översyn av allmänna pensionsfondens placeringsreglemente, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att riksdagen i anledning av motionerna I: 102 och II: 141, såvitt de gäller reglerna för återlån från allmänna pensionsfonden, samt I: 168 och II: 208 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av

reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning att återlånerrätt får ackumuleras under fem år, att återlån får ske upp till 75 procent av inbetalda avgifter och att amorteringstiden för återlån utsträcker till 20 år.

Stockholm den 8 november 1967

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Hilding (fp), Lundin (s), Enarsson (h), Larfors (s), Manne Olsson (s), Lundberg (h), Mattsson (cp) och fru Lundblad (s);

från andra kammaren: herr Regnéll (h), fru Renström-Ingenäs (s), herrar Berglund (fp), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Bengtsson i Landskrona (s), Gustavsson i Ängelholm (s) och Ullsten (fp).

Reservationer

1. *vid utskottets hemställan under A.*

av herrar *Enarsson* (h), *Lundberg* (h) och *Regnéll* (h), vilka ansett, dels att det stycke på s. 14 i utskottets yttrande som börjar med orden »Oavsett om allmänna» och slutar med orden »till allmänna pensionsfonden» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Utskottet finner det i likhet med motionärerna angeläget att det ställningstagande som nästa år skall göras angående avgiftsuttaget till allmänna pensionsfonden under 1970-talets förra hälft kan baseras på ett mera omfattande utredningsmaterial än det som på grundval av hittillsvarande erfarenheter kan förväntas från riksförsäkringsverket. Särskilt erfordras att den nödvändiga storleken av en buffertfond blir ingående belyst från principiella utgångspunkter. Härvid måste såväl demografiska som konjunkturrella faktorer bedömas på mycket lång sikt. Utskottet tillstyrker således att riksdagen i enlighet med motionärernas förslag hos Kungl. Maj:t hemställer om en undersökning i ämnet.»;

dels att utskottet under A. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionerna I: 606 och II: 762 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en undersökning av den ur olika synpunkter erforderliga fondbildningen inom ATP-systemet med hänsyn till främst inverkan från konjunkturrella och demografiska förändringar i samhället.»;

2. vid utskottets hemställan under B.

av herrar *Enarsson* (h), *Lundberg* (h) och *Regnéll* (h), vilka ansett, dels att det stycke på s. 14 i utskottets yttrande som börjar med orden »Såsom utskottet framhöll» och slutar med orden »i motionen II: 747» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Ett system med en i viss mån decentraliserad förvaltning av de avgiftsmedel som nu inflyter till allmänna pensionsfonden skulle otvivelaktigt medföra stora fördelar. Den påtagliga risk för en alltför stor maktkoncentration som är förknippad med det nuvarande förvaltningssystemet skulle härigenom kunna undvikas. Likaså skulle risken för felinvesteringar nedbringas. Samtidigt skulle företagssparandet påverkas i gynnsam riktning och företagens kreditproblem bli väsentligt lättare att lösa. Även från säkerhetssynpunkt skulle en sådan lösning vara fördelaktig. Utskottet finner det av de skäl som här angivits angeläget att en utredning om en begränsning av avsättningen till allmänna pensionsfonden kommer till stånd och tillstyrker alltså det i motionen II: 747 framförda förslaget härom.»;

dels att utskottet under B. bort hemställa,

»att riksdagen med bifall till motionen II: 747 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad utskottet anfört igångsätta utredning i syfte att begränsa de årliga pensionsavgifterna till allmänna pensionsfonden till vad som erfordras för täckande av fondens löpande pensionsbetalningar under året.»;

3. vid utskottets hemställan under C.

av herrar *Lundin*, *Larfors*, *Manne Olsson*, fru *Lundblad*, fru *Renström-Ingénäs*, herrar *Franzén* i Motala, *Bengtsson* i Landskrona och *Gustavsson* i Ängelholm (samtliga s), vilka ansett,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 15 med orden »Redan i motioner» och slutar på s. 16 med orden »den förestående utredningen» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»Utskottet noterar i detta sammanhang med tillfredsställelse, att ett sådant fortsatt utredningsarbete nu är att vänta. Enligt vad utskottet under hand inhämtat från finansdepartementet föreligger nämligen planer att tillsätta en utredning rörande frågor om allmänna pensionsfondens förvaltning m. m. De uppslag som redovisats i det nyssnämnda betänkandet bör därvid kunna vidareutvecklas på ett fruktbart sätt.

Flera av de föreliggande motionerna innehåller förslag om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall hemställa om viss utredning rörande allmänna pensionsfonden. Så är fallet med motionerna I: 601 och II: 755, vari liksom vid flera tidigare riksdagar framförs yrkande att en parlamentarisk utredning skall tillsättas för en vidare diskussion av fondbildningen och fondförvalt-

ningen med sikte på en reform av nuvarande system. Så är också fallet med motionerna I: 102 och II: 141 samt II: 88, enligt vilka riksdagen bör anhålla att Kungl. Maj:t låter utreda möjligheterna att i ökad utsträckning kanalisera medel från allmänna pensionsfonden till näringslivet genom kreditmarknadsinstitut. Under hänvisning till den ovan förebådade nya utredningen avstyrker utskottet bifall till de här berörda motionsyrkandena.»;

dels att utskottet under C. bort hemställa,

»att följande motioner, nämligen

1) I: 601 och II: 755, om parlamentarisk utredning rörande tilläggs-pensionssystemets samhällsekonomiska verkningar m. m.,

2) I: 102 och II: 141, såvitt de avser utredning angående kanalisering av medel från allmänna pensionsfonden till näringslivet,

3) II: 88, om utredning rörande ändrade former för utlåning från allmänna pensionsfonden,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»;

4. vid utskottets hemställan under E.

av herrar *Lundin, Larfors, Manne Olsson, fru Lundblad, fru Renström-Ingénäs*, herrar *Franzén* i Motala, *Bengtsson* i Landskrona och *Gustavsson* i Ängelholm (samtliga s), vilka ansett,

dels att det avsnitt i utskottets yttrande som börjar på s. 16 med orden »Förslag i samma» och slutar på s. 17 med orden »allmänna pensionsfondens förvaltning» bort utbytas mot ett avsnitt av följande lydelse:

»En översyn av återlånereglerna torde bli en av uppgifterna för den nyss berörda utredningen rörande frågor om allmänna pensionsfondens förvaltning m. m. Någon omedelbar reglementsändring kan utskottet inte tillstyrka. Inte heller finns skäl att, såsom föreslagits i motionerna I: 168 och II: 208, i särskild ordning begära utredning om en förlängning av amorteringstiden för återlån.

Utskottet kan i detta sammanhang inte underlåta att ånyo påpeka, att mera liberala villkor för återlån inte i och för sig är ägnade att öka den andel av allmänna pensionsfondens medel som tillföres näringslivet. Genom placering i obligationer, förlagsbevis och vissa lån som förmedlas av hypoteksaktiebolag bidrar fonden på andra vägar till företagens kapitalförsörjning. Erinras må här särskilt om de ökade möjligheter till långfristig finansiering av produktiva investeringar i näringslivet som skapats genom inrättandet av Sveriges investeringsbank AB. Återlånens betydelse framstår i jämförelse härmed som tämligen ringa. Utmärkande för dem är främst, att de kommer just de företag till del som har inbetalat motsvarande pensionsavgifter. Detta innebär bl. a. att, hur än återlånereglerna utformas i sina de-

taljer, kapitalintensiva företag och företag stadda i snabb expansion icke kan draga lika stor nytta som övriga företag av möjligheten till återlån.»; dels att utskottet under E. bort hemställa,

»att följande motioner, nämligen

- 1) I: 102 och II: 141, såvitt de gäller reglerna för återlån från allmänna pensionsfonden, samt
- 2) I: 168 och II: 208, i samma ämne, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»